

Securitatea instituțiilor medico-sanitare în dezastre – un imperativ al timpului

Către Ziua Mondială a Sănătății
cu genericul *Salvați viețile. Asigurați securitatea spitalelor în situații excepționale*

M. Pișla¹, P. Ursu²

¹ Centrul Medicina Calamităților al Centrului Național Științifico-Practic Medicină de Urgență

² Biroul de Coordonare al Organizației Mondiale a Sănătății în Republica Moldova

Security of Health Facilities Safe in Times of Disasters - a Demand for Modern Times

In the case of the rising number of emergencies and disasters it is vital that healthcare facilities remain able to continue to offer immediate services in the times in which they are most needed. The question of the safety of these healthcare facilities in periods of disasters is an important one world-wide, so much so that in 2009 World Health Day will be dedicated to the protection of health facilities in emergencies and will be celebrated under the motto: "Save lives. Make hospitals safe in emergencies".

Key words: health facilities, safety, disasters.

Безопасность медико-санитарных учреждений при стихийных бедствиях - требование времени

Во время чрезвычайных ситуаций и стихийных бедствий, количество которых постоянно возрастает, работа медико-санитарных учреждений приобретает жизненную значимость. В то же время они также подвержены воздействию ударов стихии, которые могут вывести их из строя, тогда когда они особенно необходимы. В связи с этим проблема безопасности медико-санитарных учреждений при стихийных бедствиях приобретает всё большую актуальность во всём мире. В 2009 году Всемирный День Здоровья будет посвящен защите медицинских учреждений в чрезвычайных ситуациях и пройдет под девизом: „Спасем жизни. Обеспечим безопасность больниц в чрезвычайных ситуациях”.

Ключевые слова: медико-санитарные учреждения, безопасность, бедствия.

Anual, la 7 aprilie, data înființării Organizației Mondiale a Sănătății, comunitatea medicală din întreaga lume marchează Ziua Mondială a Sănătății, în cadrul căreia tradițional se întreprind un șir de măsuri și activități axate pe una dintre problemele sănătății de importanță globală. În anul 2009, conform deciziei Organizației Mondiale a Sănătății, Ziua Mondială a Sănătății se va petrece sub genericul *Salvați viețile. Asigurați securitatea spitalelor în situații excepționale (Save lives. Make hospitals seif in emergergencies)* [6]. Alegerea subiectului dat este bazată pe mai mulți factori.

Se știe că actualmente societatea se confruntă cu o multitudine de pericole naturale sau provocate de activitatea umană, care afectează populația, economia țărilor și mediul înconjurător. Cercetătorii în domeniu menționează că fenomenele respective și-au mărit atât intensitatea, cât și periodicitatea, mai cu seamă în ultimele două decenii.

Numărul de persoane, care au avut de suferit în urma calamităților naturale, catastrofelor, avariilor de proporții, erupțiilor de boli contagioase etc. a oscilat în perioada 1994-2003 de la 68 până la 618 de milioane pe an, constituind o medie anuală de peste 255 de milioane de oameni. Tot în acest timp fenomenele date au condus la moartea a circa 58.000 de persoane anual, iar în anul 2008 numărul de decedați și de persoane pierdute fără veste în urma dezastrelor a depășit cifra de 235.000.

În același timp dezastrele, au provocat și daune economice enorme, media anuală a cărora se estimează la nivelul de circa 67,0 miliarde dolari SUA, iar costurile economice asociate acestor pierderi au crescut comparativ cu anii 50 mai mult de 14 ori.

Este necesar de menționat că circa 95% din toate cazurile de deces provocate de impactul dezastrelor, precum și pierderile economice considerabile se manifestă în țările subdezvoltate și în curs de dezvoltare. Pierderile cauzate de aceste fenomene sunt de 20 de ori mai mari în aceste țări decât în țările dezvoltate [3].

Riscurile și amenințările la care este expusă societatea, urmare a eventualelor lovituri ale dezastrelor impune imperativ necesitatea de a mobiliza toate eforturile întru prevenirea, diminuarea, asigurarea unui răspuns prompt și adecvat situațiilor excepționale, lichidarea consecințelor acestora și restabilirea cât mai grabnică a modului normal de viață.

În acest context, un rol decisiv îi revine sistemului de sănătate și instituțiilor medico-sanitare. De nivelul de rezistență al acestora la impact, de capacitatea de a-și păstra sau de a restabili în termene restrânse și în condiții complicate funcționalitatea edificiilor și aptitudinea de muncă a personalului, va depinde în cea mai mare măsură calitatea și volumul asistenței medicale acordate populației și, ca rezultat final, numărul de vieți omenești salvate.

Totodată, calamitățile naturale, catastrofele și avariile de proporții, care au afectat în ultimele decenii populația de pe glob, au demonstrat elocvent că instituțiile medico-sanitare, în special, spitalele sunt deosebit de vulnerabile la loviturile stihiei. În rezultatul cutremurului de pământ care a zguduit la 2 mai 2008 provincia Winhuan (China) au fost afectate sau distruse complet circa 11.000 instituții medico-sanitare; tsunamile din Oceanul Indian, care a devastat în 2004 coastele Indoneziei a distrus circa 60% din instituțiile medico-sanitare din provincia Aceh; în rezultatul cutremurului de pământ care s-a produs în

1988 în nordul Armeniei au fost distruse mai mult de 100 din instituțiile medicale din zona dezastrului. Și acestea nu sunt unicele exemple [5].

Dezastrele pot duce la avarierea clădirilor și a rețelilor inginerești, la întreruperea asigurării cu apă și cu energie electrică, deteriorarea aparatajului și a echipamentului, lezarea și mutilarea personalului medical și a bolnavilor etc. Concomitent, dezastrele cauzează apariția într-o perioadă scurtă de timp a unui număr mare de persoane, care necesită acordarea în mod urgent a asistenței medicale. Ca rezultat există o mare probabilitate ca instituțiile medico-sanitare să-și reducă sau să-și piardă capacitatea de a activa anume atunci când necesitatea în ele este deosebit de mare [1, 3].

Afectarea sau distrugerea de către loviturile dezastrelor a instituțiilor medico-sanitare reprezintă o tragedie nu numai pentru sistemul sănătății, ci și o tragedie umanitară, pierderi economice enorme, eșuarea planurilor de dezvoltare a comunităților și subminarea încrederii oamenilor în capacitatea statului de a-i proteja. Rolul instituțiilor medico-sanitare și, în primul rând, al spitalelor, în ansamblul măsurilor de răspuns și de lichidare a consecințelor situațiilor excepționale este cu mult mai mare vizavi de salvarea vieților și acordarea asistenței medicale victimelor. Spitalele într-un fel simbolizează una dintre cele mai prețioase valori ale comunității, unde își are începutul și, adesea, sfârșitul viața majoritatea membrilor acesteia, iar în clipele grele ele devin un adevărat fortificat al nădejzii și al încrederii oamenilor în depășirea impasului.

Prin urmare, asigurarea securității și a rezistenței instituțiilor medicale la impactul situațiilor excepționale este, în același timp, o necesitate și un imperativ atât ca mijloc de salvare a vieților, cât și din punctul de vedere economic, politico-social și moral-psihologic [5].

Aspectul economic. Spitalele și alte instituții medico-sanitare sunt obiective foarte costisitoare și prezintă o investiție pentru stat, regiune, localitate. Din aceste considerente, este evident că afectarea sau distrugerea acestora va fi o pierdere economică considerabilă, nemaivorbind de faptul că pierderile indirecte, legate de afectarea sănătății populației în rezultatul lipsei sau al limitării accesului la servicii medicale, în multe cazuri depășesc costul instituției medicale propriu-zise. Cea mai scumpă instituție medicală este cea care a fost distrusă prematur. Totodată, investițiile în măsurile de asigurare a securității instituțiilor medico-sanitare sunt incomparabil mai mici cu cheltuielile ulterioare în lichidarea de consecințe ale dezastrului. S-a demonstrat că includerea măsurilor de protecție în costul proiectării și al construcției unui nou spital sau al reconstrucției unuia existent majorează prețul edificiului numai cu 4-5 %, totodată, poate salva până la 90% din costul integral al clădirii [5].

Aspectul politico-social. Instituțiile medico-sanitare dețin un rol extrem de important, în special, pentru părțile vulnerabile ale societății, pe care statul are obligațiunea de a le proteja în primul rând.

Funcționarea durabilă sau colapsul sistemului de sănătate în situațiile de criză este o testare și un risc serios pentru guvernare, dar, totodată, este o provocare și o posibilitate de a fortifica încrederea și susținerea cetățenilor și de a atinge mari performanțe politice. Un exemplu elocvent servește reducerea substanțială a gradului de încredere a cetățenilor în guvernarea SUA după eșecurile în lichidarea consecințelor uraganului *Catrina* și, invers, creșterea considerabilă a sprijinului din partea

populației conducerii Peru, ca urmare a acțiunilor eficiente în acordarea ajutorului medical după cutremurul de pământ din 2007 [5].

Aspectul moral-psihologic. Suferințele generate de neacordarea la timp a ajutorului medical, decesele evitabile în rândul populației, cauzate de incapacitatea spitalelor și a altor instituții medico-sanitare de a face față situației, în special, în momentele de imperativ influențează malefic starea moral-psihologică a populației. Totodată, însăși existența instituțiilor medico-sanitare care au rezistat impactului, și-au revenit rapid, asigurând acordarea de asistență medicală și salvarea de vieți umane, fără îndoială însuflă speranță și încredere în viitor [5].

În ultimii ani incidența dezastrelor și amploarea lor sunt în atenția comunității internaționale. Guvernarea statelor, precum și o serie de instituții, organizații interguvernamentale și nonguvernamentale la nivel mondial și-au revizuit punctul de abordare a problematicei dezastrelor și colaborează acum pentru a identifica cele mai performante metode în a preveni și în a reduce impactul calamităților asupra societății.

Într-o mare măsură aceste acțiuni se referă și la protejarea instituțiilor medico-sanitare împotriva dezastrelor. Un exemplu, care demonstrează elocvent îngrijorarea și angajarea comunității internaționale în a soluționa această problemă importantă, pot servi un șir de evenimente, care au avut loc recent, cum ar fi:

- În octombrie 2004 Organizația Panamericană a Sănătății a adoptat o decizie prin care toate țările membre ale Organizației Mondiale a Sănătății sunt îndemnate să adopte și să implementeze la nivel național strategii și politici orientate spre protejarea instituțiilor medico-sanitare în dezastre [3].

- În *Cadrul de Acțiuni de la Hyogo pentru perioada 2000-2015: consolidarea rezistenței națiunilor și a comunităților în fața dezastrelor*, adoptat de către Conferința Mondială a ONU privind *Reducerea Efectelor Dezastrelor*, care și-a ținut lucrările în Kobe (Japonia), în perioada 18-22 ianuarie 2005, în numărul subiectelor-cheie a fost inclusă o acțiune ce ține nemijlocit de securitatea instituțiilor medico-sanitare: „4.(ii)(e) Integrarea planificării reducerii riscurilor dezastrelor în sectoarele sănătății; promovarea scopurilor „spitalelor protejate în dezastre” pentru asigurarea construcției tuturor spitalelor noi cu un așa grad de rezistență, care va asigura menținerea funcționalității acestora în dezastre, precum și implementarea măsurilor de reducere a riscurilor prin fortificarea rezistenței instituțiilor medicale existente, în particular celor din medicina primară” [4].

- La 25 ianuarie 2008 *Strategia Internațională de Reducere a Dezastrelor a ONU* în comun cu *Organizația Mondială a Sănătății* și cu suportul *Băncii Mondiale* au lansat pentru perioada 2008-2009 campania *Securitatea Spitalelor împotriva Dezastrelor*, orientată spre realizarea a trei obiective-cheie: asigurarea funcționării durabile a instituțiilor medico-sanitare în condițiile situațiilor excepționale; protejarea vieții și a sănătății pacienților și a personalului medical prin fortificarea durabilității structurale și nestructurale a instituțiilor medico-sanitare; perfecționarea aptitudinii lucrătorilor medicali și a sistemului sănătății de a lucra în vederea reducerii riscurilor cauzate de dezastre, inclusiv prin organizarea acțiunilor eficiente în situații excepționale [5].

- Organizația Mondială a Sănătății a decis de a marca în anul 2009 Ziua

Mondială a Sănătății sub genericul *Salvați viețile. Asigurați securitatea spitalelor în situații excepționale*, ca o oportunitate pentru a atrage atenția comunității mondiale la importanța problemei în cauză [6].

Evenimentele nominalizate, precum și multe altele, au drept scop consolidarea eforturilor la niveluri mondial, regional și național în vederea protejării instituțiilor medico-sanitare în dezastre, cu conturarea problemelor în domeniul dat, precum și a căilor de soluționare a acestora.

În gama largă de recomandări și de apeluri se pot evidenția următoarele:

- elaborarea, promovarea și implementarea politicilor și a programelor intersectoriale orientate spre fortificarea gradului de protejare a instituțiilor medico-sanitare împotriva dezastrelor;
- elaborarea unor noi standarde, normative și instrucțiuni tehnice în construcții, precum și actualizarea celor existente, în vederea reglementării cerințelor ce țin de gradul de rezistență a clădirilor și a edificiilor instituțiilor medico-sanitare;
- proiectarea, construcția și reconstrucția instituțiilor medico-sanitare numai cu condiția asigurării unui înalt grad de rezistență al acestora la impactul eventualelor surse de pericol;
- selectarea terenurilor și a locurilor preconizate pentru construcția instituțiilor medico-sanitare în afara zonelor de pericol;
- evaluarea continuă a gradului de securitate și de pregătire pentru acțiuni de răspuns la situații excepționale a instituțiilor medico-sanitare, includerea acestor elemente în cadrul standardelor de acreditare și de licențiere;
- protejarea bolnavilor, a personalului, a aparatajului și a echipamentului medical, a materialelor medico-sanitare și sanitar-gospodărești de acțiunea eventualelor factori distrugători (prăbușirea elementelor de construcții, incendii, explozii etc.), precum și de consecințele acestora;
- asigurarea instituțiilor medico-sanitare în volum suficient și fără întreruperi cu servicii vitale – apă, energie electrică, căldură, canalizare, mijloace de transmisiuni, precum și a unor surse alternative de asigurare;
- crearea și menținerea pentru necesitățile instituțiilor medico-sanitare a unor rezerve suficiente de medicamente, consumabile parafarmaceutice, produse alimentare, combustibil etc.
- stabilirea unei colaborări eficiente între instituțiile medicale și comunitatea în care acestea sunt dislocate;

- elaborarea pentru fiecare instituție medico-sanitară a planurilor de răspuns la situații excepționale, testarea și actualizarea regulată a acestora, inclusiv prin desfășurarea antrenamentelor și a exercițiilor practice;
- instruirea și antrenarea permanentă a personalului instituțiilor medico-sanitare privind acțiunile de răspuns la situații excepționale;
- analiza și însușirea lecțiilor din experiența lichidării consecințelor situațiilor excepționale, care s-au produs în trecut [1, 3, 5, 6].

Drept urmare a faptului că Republica Moldova este expusă multiplelor pericole și riscuri, naturale și tehnogene, problema securității instituțiilor medico-sanitare în situații excepționale devine deosebit de actuală.

Luând în considerație faptul că, la moment, țara noastră se află într-un proces de desfășurare a mai multor reforme, care se extind asupra întregului sistem de sănătate, includerea în acestea a componentelor care țin de securitatea instituțiilor medico-sanitare este extrem de oportună. Evident că măsurile întreprinse la nivel mondial în acest domeniu, inclusiv cele ce vor fi realizate în cadrul marșării *Zilei Mondiale a Sănătății*, vor contribui considerabil la conștientizarea mai profundă a problemei, la concentrarea eforturilor întru soluționarea acesteia, asigurând funcționalitatea și capacitatea de a activa a instituțiilor medico-sanitare din țară, conform destinației în cele mai complicate situații, inclusiv în dezastre.

Bibliografie

1. Principles of Disaster Mitigation in Health Facilities, PAHO/WHO, Mitigation Series, 2000.
2. Protecting New Health Facilities from Disasters: Guidelines for the Promotion of Disaster Mitigation, Washington D. C., PAHO/WHO, 2003.
3. Safe Hospitals: A Collective Responsibility, PAHO & WHO, Washington, D.C., 2005.
4. Доклад Всемирной конференции по уменьшению опасности бедствий Кобе, Хиого, Япония, 18-22 января 2005 года (издание Организации Объединенных Наций, A/CONF.206/6).
5. The 2008-09 World Disaster Reduction Campaign, Hospitals Safe From Disasters, Information Kit, UNISDR publication, 2008.
6. World Health Day 2009 Save Lives. Make hospitals safe in emergencies. WHO advocacy booklet, 2009.

Mihail Pîsla, doctor în medicină
 Șef Centru Medicina Calamităților
 Centrul Național Științifico-Practic Medicină de Urgență
 Chișinău, MD-2009, str. T. Ciorbă, 1
 Tel.: 237073
 E-mail: pislamihai@hotmail.com

Recepționat: 16.03.2009